

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ANALYSIS OF INNOVATIVE ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN GLOBALIZATION CONDITIONS

Сиволап Л.А.

кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління

У статті розкрито сутність поняття «інновації». Представлено способи організації інноваційної діяльності. Проведено аналіз країн відповідно індексу інновацій, та визначено чотири групи розвитку інноваційної сфери. Проаналізовано питому вагу інноваційна активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств. Відповідно даним Державної служби статистики України досліджено основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств України в 2011-2016 рр. та динаміку зміни обсягів реалізованої продукції, обсягів фінансування інноваційної діяльності у 2010-2015 рр. Зазначено негативні тенденції розвитку інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. Відповідно до чинного законодавства визначено основні стратегічні напрями інноваційної діяльності на 2011–2021 рр.

Ключові слова: інновації, промислові підприємства, інноваційний індекс, стратегія інноваційна продукція, індекс рентабельності.

В статье раскрыта сущность понятия «инновации». Представлены способы организации инновационной деятельности. Проведен анализ стран в соответствии индекса инноваций, и определены четыре группы развития инновационной сферы. Проанализировано удельный вес инновационно активных предприятий в общем количестве промышленных предприятий. Согласно данным Государственной службы статистики Украины исследованы основные показатели инновационной деятельности промышленных предприятий Украины в 2011-2016 гг. и динамику изменения объемов реализованной продукции, объемов финансирования инновационной деятельности в 2010-2015 гг. Указано негативные тенденции развития инновационной деятельности отечественных промышленных предприятий. Согласно действующему законодательству определены основные стратегические направления инновационной деятельности на 2011-2021 гг.

Ключевые слова: инновации, промышленные предприятия, инновационный индекс, стратегия инновационная продукция, индекс рентабельности.

The article reveals the essence of the concept of "innovation". The ways of organization of innovative activity are presented. The analysis of countries according to the index of innovations was carried out, and four groups of development of the innovation sphere were identified. The share of innovation-active enterprises in the total number of industrial enterprises is analyzed. According to the data of the State Statistics Service of Ukraine, the main indicators of innovation activity of industrial enterprises of Ukraine in 2011-2016 and the dynamics of changes in volumes of sold products, volumes of financing of innovation activity in 2010-2015 were investigated. The negative tendencies of innovation development of domestic industrial enterprises are noted. In accordance with the current legislation, the main strategic directions of innovation activity for 2011-2021 are defined.

Key words: innovations, industrial enterprises, innovation index, strategy of innovative products, profitability index.

Постановка проблеми. Інноваційна парадигма економічного розвитку світового глобального простору вимагає від вітчизняних підприємств переформатування своїх напрямків діяльності переважно у інноваційний вектор. Враховуючи обраний курс України на євроінтеграцію, для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідною умовою стає випуск високотехнологічної продукції що потребує формування та використання інноваційного потенціалу як підприємства так й країни в цілому. Тому для обрання дієвих заходів підвищення інноваційного розвитку вітчизняних

промислових підприємств, необхідно визначити сучасний стан інноваційної діяльності промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичними та практичними питаннями інноваційної діяльності промислових підприємств займається багато науковців, зокрема: Ю.Г. Горященко, Б.С. Байов [3], Н.М. Суліма, Л.М. Степасюк, В.В. Величко [4], І.Є. Матвій [5], О.В. Дикань [6], К.О. Тимофєєва [7], Н.М. Побежежна [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи важливість

та актуальність теми дослідження, сьогодні вчені дуже ретельно вивчають питання інноваційного розвитку промислових підприємств в сучасних умовах господарювання. Однак, зовнішнє та внутрішнє середовище в якому функціонують підприємства є нестабільними та швидкозмінними, тому виникає потреба у постійному моніторингу сучасного стану інноваційної діяльності підприємств.

Мета статті полягає у проведенні аналізу сучасного стану інноваційної діяльності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні 50% ВВП України складає промислове виробництво, яке забезпечує робочими місцями велику кількість населення. Тому від ефективності діяльності саме цих підприємств залежить добробут населення та економічне зростання в країні. Інноваційний розвиток промислових підприємств є вирішальним чинником, який сприяє максимізації прибутку та підвищує рівень конкурентоспроможності не тільки на вітчизняному ринку але й в межах світового. Тому стратегічна організація інноваційної діяльності є запорукою сталого розвитку промислових підприємств.

Однією з найбільш глобальних проблем в контексті інноваційного розвитку в Україні є недостатнє розуміння суті інновації на законодавчому рівні. Закон України про «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV (ст. 266) трактує поняття «інновація» досить вузько: «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери». Відповідно такої думки дотримується більша частка керівних вітчизняних підприємств. Проте, спираючись на міжнародний досвід, а саме на найвідоміший міжнародний документ, який регламентує основні поняття у сфері інноваційної діяльності, – «Керівні вказівки Осло (Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data: Oslo Manual. Paris: OECD, Eurostat, 1997–2005). Документ був підготовлений Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) разом з Євростатом і містить рекомендації щодо статистики інновацій, міжнародні статистичні стандарти. Порівнюючи українські та закордонні офіційні документи, можна констатувати, перші розглядають інновацію як результат інноваційної діяльності, другі – як діяльність, процес змін [1-3].

В науковому середовищі виділяють три способи організації інноваційної діяльності:

1) інноваційна діяльність на основі внутрішньої організації, коли інновація створюється і освоюється всередині фірми її спеціалізованими підрозділами на базі планування і моніторингу їхньої взаємодії по інноваційному проекту;

2) інноваційна діяльність на основі зовнішньої організації за допомогою контрактів, коли замовлення на створення і освоєння інновації розміщується між сторонніми організаціями;

3) інноваційна діяльність на основі зовнішньої організації за допомогою діяльності венчурних підприємств [4].

Комбінування двох або трьох способів організації інноваційної діяльності дає можливість швидше та ефективніше досягти поставлених цілей та ефекту від інноваційної діяльності.

В процесі реалізації інноваційної діяльності на основі зовнішньої організації важливо враховувати сучасний розвиток та позиції країни у світовому просторі серед зарубіжних конкурентів.

Показовим індикатором інноваційного розвитку країни є індекс інновацій. В процесі дослідження даного показника проаналізовано 36 країн (28 країн-членів ЄС та 8 країн, що не є членами ЄС) на предмет рівня інноваційного розвитку у 2016 р. Європейським інноваційним табло (European Innovation Scoreboard) сформовано 4 групи країн:

1) група інноваційних лідерів з середнім груповим індексом інновацій 0,68468, що є значно вищим, ніж середній в Євросоюзі (0,52149), до складу якої входять Швейцарія, Швеція, Данія, Фінляндія, Німеччина та Нідерланди, які мають індекси інновацій в діапазоні від 0,6315 (Нідерланди) до 0,79139 (Швейцарія);

2) група переконливих новаторів з середнім груповим індексом інновацій 0,57864, до якої належать 9 країн, для 8 з яких індекси інновацій також є вищими, ніж середній в Євросоюзі, і перебувають в діапазоні від 0,48469 (Ісландія) до 0,60855 (Люксембург);

3) група посередніх новаторів, яка є найбільш чисельною (17 країн), з середнім груповим індексом інновацій 0,36715, що є нижчим, ніж середній в Євросоюзі, які мають індекси інновацій від 0,26698 (Туреччина) до 0,46275 (Норвегія);

4) група обмежених новаторів з середнім груповим індексом інновацій 0,20479, до складу якої входять Болгарія (0,24154), Македонія (0,21965), Румунія (0,17961) та Україна (0,17835), які мають набагато нижчі показники індексів інновацій, ніж у середньому по ЄС [4].

Таким чином, відповідно до даного групування Україна є неконкурентоспроможною в сфері інноваційного розвитку та потребує значних економічних та організаційних перетворень для зміни ситуації у позитивну динаміку.

Розглянемо більш детально інноваційні процеси які відбуваються в Україні на мезо- та мікрорівні. Відсоток інноваційно-активних підприємств у регіональному вимірі представлено на рис. 1.

Таким чином, враховуючи данні, які представлено на рис. 1 бачимо не однорідність розподілу інноваційно-активних підприємств по регіонам. Так трійку лідерів складають такі регіони як: Миколаївська, Харківська та Харківська. В аут-

сайдерах в сфері інноваційного розвитку підприємств знаходяться Дніпропетровська, Київська та м. Київ.

Відповідно даним Державної служби статистики України інноваційною діяльністю у промисловості займаються 834 підприємства що відповідає 18,9% від обстежених промислових підприємств України про це свідчать статистичні данні за 2007-2016 рр. (табл. 1).

Данні табл. 1 показують, що кількість інноваційна активних підприємств за останні роки зменшується, але питома вага інноваційна активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств України зростає. Це переважно пов'язано зі зменшенням загальної кількості досліджених промислових підприємств в Україні.

В табл. 2 наведено динаміку зміни обсягів реалізованої продукції та обсягів фінансування інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах.

Як видно з табл. 2 всі представлені показники за 2010-2015 рр. мають негативну тенден-

цію к зниженню. Так обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2014 році становим 2,5% до загального обсягу реалізованої промислової продукції, а вже у 2015 році склав лише 1,4%. Отже, дана ситуація вимагає негайного впровадження заходів щодо стабілізації та розвитку сфери інноваційної діяльності промислових підприємств.

Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», було науково та економічно обґрунтовано доцільність упровадження стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011–2021 рр., які спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної та екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг і збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень. До основних стратегічних напрямів інноваційної діяльності на 2011–2021 рр. належать:

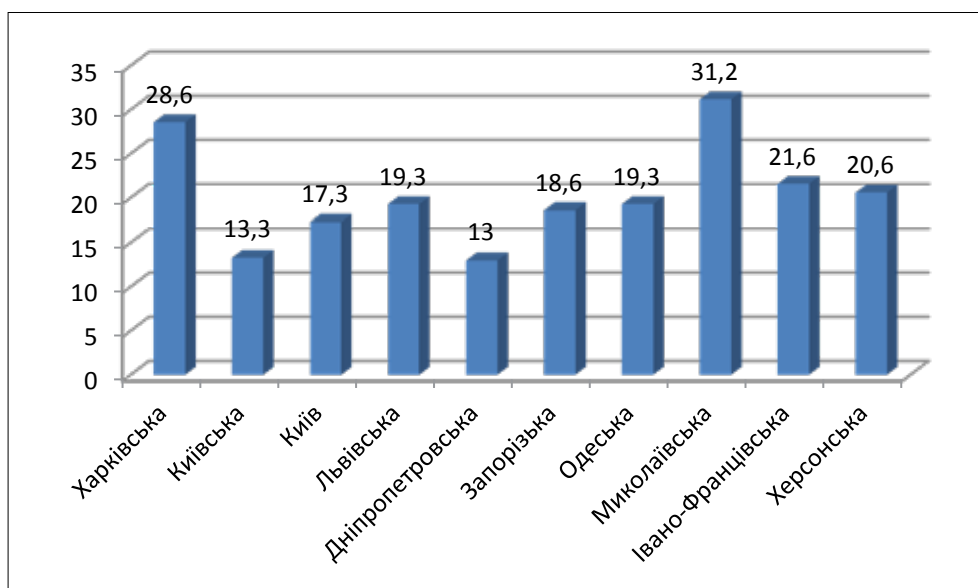

Рис. 1. Питома вага інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %

Таблиця 1

Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств України в 2011-2016 рр. [7]

Показник	Роки					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість інноваційна активних промислових підприємств, одиниць	1679	1758	1715	1609	824	834
Питома вага інноваційна активних промислових підприємств, загальної кількості промислових підприємств України, %	16,2	17,4	16,8	16,1	17,3	18,9
Темпи зростання рівня інноваційної активності промислових підприємств	1,173	1,074	0,966	0,958	1,075	1,092

Таблиця 2

**Динаміка зміни обсягів реалізованої продукції
та обсягів фінансування інноваційної діяльності у 2010-2015 рр. [7]**

Показник	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяги реалізованої інноваційної продукції в Україні, тис. грн.	33697574,4	42386722,5	36157725,6	35862740	25669001,9	23950092,9
Обсяги реалізованої інноваційної продукції у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції	3,8	3,8	3,3	3,3	2,5	1,4
Загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, тис. грн.	8045495,2	14333891,9	11480562,8	9562626,0	7695892,3	13813674,4
Надходження від інноваційної діяльності, тис. грн.	25652079,2	28052831	24677163	26300114	17973110	10136419
Індекс рентабельності інноваційної продукції	3,19	1,96	2,15	2,75	2,34	0,73

1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;

2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;

4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;

5) упровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;

6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [8].

Висновки. Таким чином, забезпечення інноваційної активності промислових підприємств України є стратегічно важливим чинником в умовах євроінтеграції країни. Однак негативні тенденції в даній сфері вказують на наявність проблем, які гальмують розвиток інноваційної діяльності промислових підприємств, а саме: відсутня загальна державна стратегія переходу країни до інноваційної моделі розвитку; неефективна адміністративно-організаційна структура управління науково-технічної та інноваційної діяльності, недостатнє фінансове забезпечення інноваційної сфери та інші. Враховуючи, вище зазначене подальшими науковими дослідженнями можуть стати питання формування ефектної стратегії розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України, прийнятий Верховною Радою від 04.07.2002 р. № 40-IV в поточній ред. від 05.12.2012 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data: Oslo Manual. – Paris: OECD, Eurostat, 1997.
3. Горященко Ю.Г. Ринок інновацій в Україні та характеристика інноваційних стратегій промислових підприємств / Ю.Г. Горященко, Б.С. Байов // Економічний вісник. 2017. – № 1. – С. 132-139.
4. Економіка і фінанси підприємства : [підручник] / [Н.М. Суліма, Л.М. Степасюк, В.В. Величко] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/84363/ekonomika/innovatsiyna_diyalnist.
5. Матвій І.Є. Інноваційна діяльність підприємств: тенденції, чинники впливу та шляхи активізації / І.Є. Матвій // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. – Вип. 17. – С. 375-379.
6. Дикань О.В. Стратегія інноваційного розвитку промислових підприємств: проблеми і перспективи формування / О.В. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. – № 58. – С. 152-158.
7. Тимофєєва К.О. Аналіз проблем інноваційної активності промислових підприємств / К.О. Тимофєєва // Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут». 2017. – № 45 (1266). – С. 102-106.
8. Побережна Н.М. Аналіз факторів впливу на інноваційний розвиток промислових підприємств: практичний аспект / Н.М. Побережна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – Одеса: МГУ, 2016. – № 21. – С. 81–86.